

Etsivän nuorisotyön käytänteitä ja haasteita Uudellamaalla

Anu Heinonen 2015

Tiivistelmä

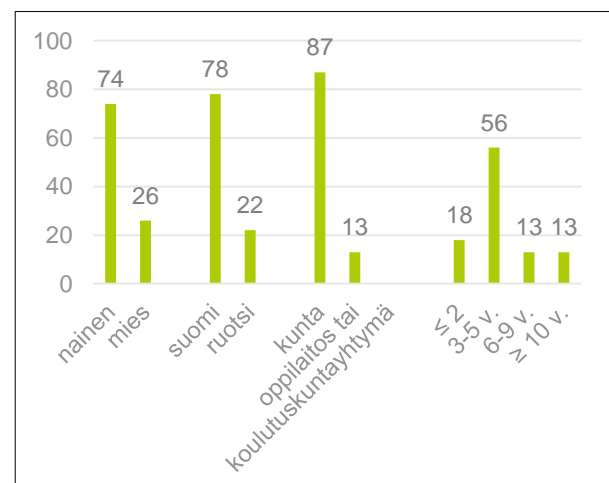
Uudenmaan liiton koordinoima ”Yhdessä koulutustakuuseen” -hanke toteutti touko-kesäkuussa 2015 sähköisen kyselyn alueella etsivää nuorisotyötä tekeville. Kyselyn perusteella etsivän kohtaamilla eri-ikäisillä nuorilla on erilaisia yksilöllisen tuen tarpeita. Vastauksissa nostetaan esille useita hyviä toimintamalleja ja yhteistyömuotoja, joissa korostuu eri toimijoiden välinen avoin yhteistyö sekä nuoren tsemppaaminen. Samalla esitetään huolta palveluketjussa ilmenevistä puutteista. Koulutustakuun toteutumisen näkökulmasta koulutuspaikkoja koetaan olevan varsin hyvin tarjolla etenkin pääkaupunkiseudulla, mutta paikat eivät aina vastaa nuorten hakutoiveita. Myös sopivien oppisopimuspaikkojen löytäminen on vaikeaa. Nuorten tuen tarve oppimisen ja opiskelumotivaation tukemisessa, opiskelualan valinnassa sekä opintoihin kiinnittymisessä nousevat esille. Ammatillisten oppilaitosten suuntaan korostuu toive välittää hyvissä ajoin etsivää työtä tekeville tieto nuoresta, joka on oppilaitoksen kirjoilla, mutta ei käytännössä läsnä. Myös yhteistyön merkitys yläkoulun suuntaan nousee esille.

Selvityksen tavoite ja vastaajien taustat

Selvityksellä kartoitetaan Uudellamaalla etsivää nuorisotyötä tekevien näkemyksiä kohderyhmästä, toimintaan liittyvistä haasteista sekä hyvistä toimintamalleista. Vastaukset on kerätty sähköisellä kyselyllä, joka järjestettiin touko-kesäkuussa 2015. Kysely lähetettiin yhteensä 63 etsivää nuorisotyötä tekeväälle Uudellamaalla. Heistä noin joka kolmas vastasi kyselyyn (n=23).

Kyselyyn vastanneista enemmistö on naisia. Vastanneista suurin osa on suomenkielisiä ja heistä enemmistö työskentelee kunnan työntekijöinä. Suurimman ryhmän vastanneista (56 %) muodostavat ne, joilla on takana 3–5 vuoden työkokemus etsivästä nuorisotyöstä tai vastaavasta nuorten kanssa tehtävästä työstä (esim. erityisnuorisotyö tai sosiaalityö). Vastaajia on tasaisesti kaikilta Uudenmaan neljältä seudulta.

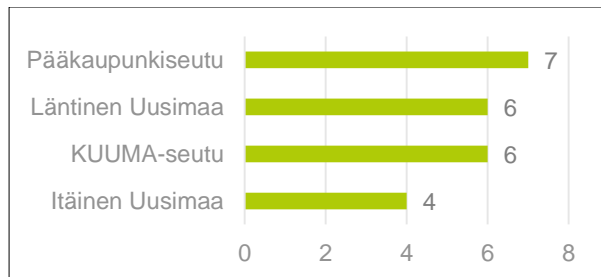
Taulukko 1. Vastaajien taustatiedot (sukupuoli, äidinkieli, työnantaja, työkokemuksen pituus, %)

Lähes puolella vastanneista (47 %) on ammattikorkeakoulututkinto. Seuraavaksi yleisimmät koulustaustat ovat ammatillinen perustutkinto ja ylioppilastutkinto. Vastausten perusteella työnantajan edellyttämä vähimmäistaso etsivää

nuorisotyötä tekeväille vaihtelee. Osa vastan-
neista ilmoittaa työnantajan edellyttävän soveltu-
vaa korkeakoulututkintoa (esim. sosionomi tai
yhteisöpedagogi) samalla kun toisaalla riittää
ammattillinen perustutkinto. Lisäksi osa vastan-
neista ilmoittaa, ettei työnantaja ole määritellyt
vähimmäistasoa työntekijän koulutustasualle.

**Taulukko 2. Millä alueella toimit tällä hetkellä
etsivänä nuorisotyöntekijänä?**¹

Etsivä nuorisotyö Uudella- maalla tilastojen valossa

*"Etsivä nuorisotyö on nokkeluutta vaativaa ver-
kostotyöskentelyä, jonka tavoitteena on ohjata
elämänpolultaan eksyneet nuoret takaisin mu-
kaan yhteiskunnan järjestelmiin."*²

Nuorisolain 7b § mukaan etsivän nuorisotyön
tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva
nuori ja auttaa hänet sellaisten palvelujen ja
muun tuen piiriin, joilla edistetään nuoren kasvua
ja itsenäistymistä sekä pääsyä koulutukseen ja
työmarkkinoille.³ Etsivää nuorisotyötä voivat jär-
jestää yksittäinen kunta, useammat kunnat yh-
dessä tai palvelu voidaan ostaa sopivalta ta-
holta. Etsivä nuorisotyö perustuu ensisijaisesti
nuoren itsensä antamiin tietoihin ja arvioon tuen
tarpeesta.

¹ Pääkaupunkiseutu: Espoo, Helsinki, Kauniainen,
Vantaa; KUUMA-seutu: Hyvinkää, Järvenpää, Ke-
rava, Kirkkonummi, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen,
Sipoo, Tuusula, Vihti; Läntinen Uusimaa: Hanko, In-
koo, Karkkila, Lohja, Raasepori, Siuntio; Itäinen Uu-
simaa: Askola, Lapinjärvi, Loviisa, Myrskylä, Porvoo,
Pukkila

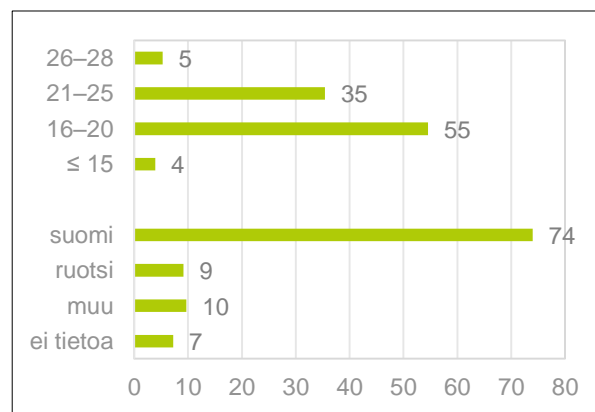
² Kalliomaa, Johanna (2014): Etsivä Nuorisotyö
2014. Raportti Etelä-Suomen aluehallintoviraston toi-
mialueen etsivästä nuorisotyöstä. Etelä-Suomen
aluehallintovirasto.

Tilastojen mukaan vuonna 2015 etsivää nuorisotyötä oli tarjolla jokaisessa Uudenmaan 26 kunnassa.⁴ Vuonna 2013 etsivä nuorisotyö oli yhteydessä Uudellamaalla lähes 10 000 nuoreen, joista 59 % oli miehiä ja 41 % naisia. "Yhteydessä olemisella" tarkoitetaan, että nuori ja etsivä ovat tavanneet toisensa tai olleet yhteydessä toisiinsa puhelimitse, sähköpostitse tai netin välityksellä. Yli kolmanneksen kanssa etsivä oli työskennellyt pidemmän aikaa. Tätä kuvataan tilastoissa käsitteellä "tavoitetut nuoret".

**Taulukko 3. Etsivän työn tunnuslukuja Uu-
dellamaalla 2011–2014**⁵

	2011	2012	2013	2014
kuntien määrä	22	24	26	26
työntekijöiden määrä	62	71	79	90
tavoitetut nuoret	2 498	3 980	3 878	3 551

Taulukko 4. Etsivän tavoittamien uusmaalaisnuorten ikä- ja kielijakaumat vuonna 2014 (%)⁶

³ Nuorisolaki

⁴ Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015

⁵ Häggman, Erik (2014): Etsivä nuorisotyö 2013. Tilastoraportti. Trenditietoja 2008–2013.; Etsivä nuorisotyö 2014. Valtakunnallisen etsivän nuorisotyön kyselyn tulokset. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

⁶ Etsivä nuorisotyö 2014. Valtakunnallisen etsivän nuorisotyön kyselyn tulokset. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Suurin osa (67 %) tavoitetuista nuorista tulee etsivän tietoon viranomaisohjauksen kautta. Koulutuksen järjestäjien kautta ohjautuu etsivälle yli 40 % nuorista (ammattillinen koulutus 23 %, peruskoulu 13 % ja lukio 5 %). Koulutuksen järjestäjien rooli on keskeinen myös nuoren jatkon kannalta, sillä joka kolmas (32 %) nuori ohjataan eteenpäin nimenomaan opintojen pariin.⁷

Etsivän työn kohteena nuoret ”putoajat”, ”syrjäytetyt” tai ”tukea tarvitsevat”

”Kuvailisin heidän olevan pääsääntöisesti nuoria miehiä, joiden elämän suunta on hukassa.”

Kyselyyn vastanneet kuvaavat nuorten tilanteita ja arjen haasteita, jotka vaihtelevat paljon. On nuoria, joiden taustalla on koulukiusaamista, periytyvää köyhyyttä, lastensuojelua, peliriippuvuutta sekä puutetta luotettavasta aikuisesta. Asumiseen, elämiseen ja arjen pyörittämiseen liittyvät perusasiat voivat olla hukassa eikä nuorella ole kokonaiskuvaa yhteiskunnan tarjoamista palveluista. Taustalla voi olla useita toimenpiteitä, hoitajaksoja ja kokeiluita, jotka eivät ole tuottaneet toivottua tulosta. Miehet ovat naisia useammin etsivän asiakkaina.

Samaan aikaan asiakkaina on myös hyvistä lähtökohdista tulevia nuoria, jotka hakevat hetkelistä apua tai tietoa. Nämä nuoret koetaan usein oma-aloitteisemmiksi ja he löytävät helpommin myös ratkaisun ongelmaansa. Toisaalta ilman opiskelupaikkaa tai työtä jää osa heistä irralleen ja mahdollisesti kotiin vanhempiansa huolehdittaviksi. Uusavuttomuuden lisäksi voi esiintyä mielenterveysongelmia tai päihteiden käyttöä, mikä vaikuttaa nuoren toimintakykyyn.

Oppimisvaikeuksien nähdään olevan yksi useimpia asiakkaita yhdistävä tekijä. Perinteisen kouluympäristön ei nähdä tukevan riittävästi näiden nuorten oppimista ja opiskelumotivaatiota. Lisäksi osalla nuorista käsitys omista kyvyistä ja osaamisesta ei välttämättä ole realistisella tasolla. Työelämä ja sen odotukset voivat olla liian

haasteellisia eikä kaikilta löydy niitä sosiaalisia taitoja, joita tämän päivän yhteiskunnassa edellytetään. Pitkittänyt työttömyys murentaa itsetuntoa ja vaikuttaa sekä sosiaalsiin että työelämän taitoihin.

”Työtilanne on vaan niin huono että yritykset eivät ota nuoria joilla ei ole tutkintoa työhön ja ensimmäisenä saavat lähteä jonka jälkeen nuorilla on paljon sotkuja esim. toimeentulon kanssa.”

Tilastojen mukaan lähes joka kolmannen (30 %) etsivän tavoittaman nuoren pääasiallinen toimeentulo Uudellamaalla on vanhempien tuki, 15 % elää toimeentulotuella, 10 % työttömyysturvalla ja 6 % palkalla. Joka neljännen pääasiallinen toimeentulo ei ole tiedossa ja lopuilla tulot koostuvat vanhempainetuuksista, eläkkeestä tai muista tuista. Nuorista lähes puolet (44 %) elää vanhempiansa luona, 22 % omassa vuokra-asunnossa ja lähes 4 % on asunnottomia. **80 % etsivän tavoittamista nuorista Uudellamaalla on pelkän peruskoulun suorittaneita.**⁸

Eri-ikäisten nuorten erilaiset palveluntarpeet ja haasteet

Etsivän työn kohderyhmän ala- ja yläikärajat vaihtelevat. Osassa kuntia etsivän työn alikärajana on kyselyyn vastanneiden mukaan 13 ja yläikärajana 31. Useimmiten työn kohderyhmänä on kuitenkin pidetty 15/16–29-vuotiaita.⁹

Eri-ikäisillä nuorilla on erilaisia yksilöllisiä tuen tarpeita. Samalla kun 15-vuotiaan nuoren osalta esille voi nousta lastensuojelun tarve, voi ikähaarukan yläpäässä olevan avuntarve liittyä avioeron käsittelyyn. Toisaalta ”25-vuotias voi painia samojen ongelmien kanssa kuin 17-vuotias”. Ei olekaan olemassa yhtä polkua, haastetta tai palveluntarvetta, joka kuuluisi tiettyyn ikäryhmään kuuluvalla nuorelle. Kyselyvastauksen perusteella haasteita on kuitenkin ollut mahdollista luokitella ikäryhmittäin seuraavasti:

⁷ Häggman 2014

⁸ Häggman 2014, 82, 67

⁹ Häggman 2014, 42

15–16-vuotiaiden haasteet liittyvät useimmiten koulunkäyntiin ja opintoihin (lintsaaminen, opiskelumotivaatio, opintoihin kiinnittyminen, opiskelupaikan valinta). Muita haasteita ovat mielenterveyteen, itsetuntoon ja häiriökäyttäytymiseen liittyvät ongelmat sekä rötöksiin, lastensuojelun tarpeeseen, päihteisiin ja työhön liittyvät kysymykset. Myös peliongelmat nousevat esille. Tässä ikäryhmässä vastaajat pitävät **tärkeänä ennaltaehkäisevää työtä**. Olisi myös tärkeää, että **etsivän työ ja sen tarkoitus tulisivat tuuksi jo peruskouluikäisille nuorille**.

"16-vuotias voi ilmoittaa itsensä työttömäksi työnhakijaksi ja osallistua työkokeiluun mutta ei saa siitä työmarkkinatukea koska "nuori saa" lapsillisää vielä 17-vuotiaaksi. 16-vuotiaat ovat olleet vaikeita työllistää, heillä ei ole työkokemusta ennestään eikä mielellään osallistu työkokeiluun pidemmän ajan ilman korvausta"

17–18-vuotiaiden osalta haasteet ovat pitkälti samat kuin nuorempienkin: mielenterveys-, päihde- ja peliongelmia, opiskelumotivaation puutetta sekä ammatinvalintaan liittyviä kysymyksiä. Lisäksi shoppailuun, ulkonäköpaineisiin ja ajokorttiin liittyvät kysymykset, itsenäistymishaaveet ja kotoa pois muuttaminen nousevat esille. Tässä vaiheessa myös **perheen kanssa tehtävä yhteistyö** on tärkeää.

"Täysi-ikäisyyden kynnyksellä moni nuori irtautuu "holhouksesta". Tekee huonoja valintoja ja kaipaa sen jälkeen vanhempien tai muun luotettavan aikuisen tukea. Itsenäistymisessä on isoja eroja nuorten välillä. Monella ei ole mitään ymmärrystä oman talouden ylläpidosta, mutta suuret halut muuttaa pois kotoa."

Näköalattomuus ja unelmien puute sekä tämän ikäisen nuoren "pienuus" tehdä suuria, omaan elämäänsä vaikuttavia valintoja ovat isoja haasteita:

*"Alaikäisten kanssa työskentelyssä otettava huomioon vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, **vanhemmilla välillä jyrkkiäkin mielipiteitä, mitä hänen nuorensa tulisi tehdä**. Tilanteissa, jossa nuori on selvästi väärällä alalla (ammatillinen koulutus) huomaa sen, että **nuori on vielä todella "pieni"** tekemään valintaa siitä,*

mitä haluaa tulevaisuudessa tehdä, mikä olisi oikea ala."

Myös 19–20-vuotiaiden kanssa nousevat esille samankaltaiset aiheet kuin aiemmissa ikäryhmissä: elämän hallinta, mielenterveys- ja päihdeongelmat, asuminen, toimeentulo jne. Useimmin mainittiin kuitenkin opintoihin ja/tai työhön liittyvät kysymykset. Nuoren opinnot ovat saattaneet keskeytyä ja suunta on hukassa. Opiskelua saattaa hankaloittaa koulukiusaaminen. Ryhmässä työskentely voidaan kokea epämieluisana ja vaikeana. Nuori tarvitsee huomattavasti tukea oikean alan valintaan ja tietoa opiskelupaikoista.

Jos nuori ei halua tai kykene opiskelemaan, nähdään palveluja olevan juuri tämän ikäisille varsin hyvin tarjolla. Kuitenkin **työkokeilupaiikkojen puute sekä ruuhkautuvat starttipajat** ovat ongelma. Nuori pohtii omaa paikkaansa sekä itsenäistymiseen liittyviä asioita. Tässä ikäryhmässä näkyvät lastensuojelutautaiset nuoret, jotka ovat muuttaneet omilleen, kuten myös armeijan keskeyttäneet nuoret. **Aikuisen tuen tarve** nousee esille, kuten eräs vastaajista kuvaa:

"Haaste on ehkä tässä se aspekti että nuori haluaa elää itsenäisesti ja vapaasti ja ilman suuria velvoitteita eikä ehkä mieti niin paljon tulevaa... ..Tässä kohtaa aikuisen tuki ja kunnioitus nuoren valintoja kohtaan on tärkeä."

21–25-vuotiaiden keskuudessa haasteet ovat edellisten ryhmien kaltaisia. Tässä ikäryhmässä nousee kuitenkin ensimmäistä kertaa vastaan käsite "*moniongelmaiset*". Ongelmien nähdään olevan monisyisiä ja erityisesti **työttömyys** näkyy vastauksissa eniten juuri tämän ikäryhmän kohdalla. Nuorella voi olla takanaan jo **useita opintojen keskeytymisiä** tai nuori on suorittanut opinnot, mutta ala ei kiinnostanut eikä hän ole välttämättä tehnyt päivääkään oman alan töitä.

"Tämän ikäisillä nuorilla voi olla taustalla jo monia koulutuksen keskeytymisiä, eikä positiivista kokemusta asioiden loppuun saattamisesta ole."

Tähän ikäryhmään kuuluvien nähdään olevan enemmistönä työpajoilla ja kuntouttavassa työtoiminnassa. Vastaajat kuvaavat, kuinka osa

työpajoilla tai **nuorten ryhmätöinnässä olevista kokee kuitenkin olevansa yli-ikäisiä** tai ainakin huomattavasti vanhempia kuin muut ryhmässä olevat.

Tähän ikäryhmään kuuluvien nuorten kanssa on mahdollista keskustella enemmän myös "*abstraktilla tasolla*" esimerkiksi kunnan palveluista, kansalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista. Jostain syystä peliongelmia eivät tule esille tässä ikäryhmässä, mutta tilalle ovat tulleet perheen ja kodin perustamiseen liittyvät kysymykset. Haasteena nähdäänkin usein perhe-elämän, opiskelun ja riittävän toimeentulon yhteensovittaminen.

26–29-vuotiaiden osalta osa vastanneista toteaa suoraan, ettei heillä ollut kokemusta tästä ikäryhmästä. Ne, jotka olivat kysymykseen vastanneet, näkivät haasteet ja ongelmat hyvin samanlaisina kuin aiemmissa ikäryhmissä: asumiseen, opiskeluun, mielenterveysongelmiin, päih-teisiin ja toimeentuloon liittyviä kysymyksiä. Edellisiä ikäryhmiä vahvempana nousi kuitenkin esille perheen, toimeentulon, työelämän ja opiskelujen yhteensovittamisen haastavuus. Toisaalta kysymykset liittyivät nuoren avioeropro- sessiin tai ylipäänsä parisuhteeseen.

Tässä ikäryhmässä nostettiin ensimmäistä kertaa esille myös **pitkään tyhjän päällä olleet nuoret, joita on vaikea saada nostetuksi aktiivisiksi toimijoiksi opiskelemaan tai hake- maan työtä**. Lisäksi esille nousi näiden nuorten yksinäisyys. Yksi vastaaja kuvasi, kuinka tässä ikäryhmässä osalla on jo perhe, työ, oma koti ja kaikki muukin "*kohdallaan*". Kuitenkin **haas- teena ovat juuri kouluttamattomat ja vaike- asti työllistyvät ”sellaiset toivonsa menettä- neet ihmiset”**.

Tietolaatikko: Nuorisotutkimusverkosto toteutti yhdessä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kanssa Nuoret luokalla -tutkimushankkeen, jossa tarkasteltiin palvelujärjestelmän toimivuutta erityisesti nuorten näkökulmasta. Tutki- musta varten haastatellut nuoret jaoteltiin kol- meen eri ryhmään: "elämän kolhimiin", joilla ei ole valmiutta koulutus- ja työmarkkinoille, "puoli- valmiisiin", joilla on opintoja mutta ei tutkintoa eikä töitä sekä "taantumisen uhreihin", joilla ei ole koulutusta vastaavaa työtä. Jaottelu havainnol- listi, etteivät yhden ohjausmallin palvelut sovi kaikille nuorille, vaan heidän vaihtelevat tar- peensa edellyttävät eriytyneitä palveluja.¹⁰

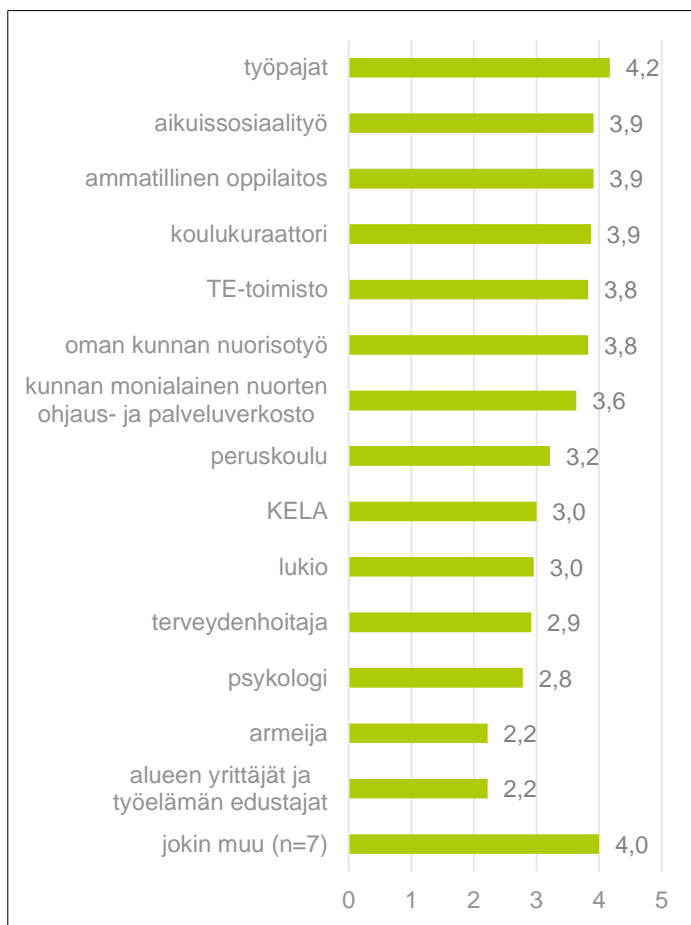
Laaja-alaista yhteistyötä eri toimijoiden välillä

Etsivän nuorisotyön kantava ajatus on kulkea nuoren rinnalla ja ohjata häntä hänen tarvitse- miensä palveluiden piiriin. Työn keskeisenä teh- tävänä on toisaalta luoda luottamuksellinen suhde nuoreen ja toisaalta tietää ja tuntea ne toi- mijat sekä palvelut, joiden piiriin nuori voidaan omassa kunnassa tai seudulla ohjata. **Toimijat, joiden kanssa suurin osa (yli 60 %) vastan- neista tekee erittäin tai melko paljon yhteis- työtä ovat työpajat, TE-toimisto, koulukuraat- tori, oman kunnan nuorisotyö, aikuissosiaa- lityö ja ammatillinen oppilaitos**. Toimijat, joi- den kanssa yli puolella vastanneista ei ollut yhteistyötä ollenkaan tai se on melko vähäistä, ovat alueen yrittäjät ja työelämän edustajat, armeija sekä psykologi.

Avokysymykseen, jossa oli mahdollista luetella muita yhteistyötahoja, mainittiin mm. poliisi, jär- jestöt, kunnan vapaa-aikapalvelut sekä tervey- denhoitaja.

¹⁰ Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi & Rajaniemi, Katja (2015): Nuorten ohjaus vaatii herkkyyttä sekä nuor- ten elämäntilanteille että yhteiskunnan reunaeh- doille. Nuorisotutkimusseura ry.

Taulukko 5. ”Kuinka paljon teet yhteistyötä seuraavien toimijoiden kanssa?” (keskiarvo)¹¹

Enemmistö vastanneista (77 %) tiesi, että heidän kunnassaan toimii nuorisolain mukainen monialainen viranomaisyhteistyöverkosto. Yli puolet vastanneista oli sitä mieltä, että etsivä nuorisotyö osallistuu jollakin tavoin verkoston toimintaan. Lähes yhtä moni oli sitä mieltä, että he eivät tiedä tai heidän mielestään verkosto ei edistä aktiivisesti nuorille suunnattujen palvelujen yhteensopivuutta.

Avovastausten perusteella käy ilmi, että **osassa kunnista yhteistyö eri toimijoiden välillä on hyvää ja sen nähdään parantuneen jopa huomattavasti viime aikoina**. Tätä vastaajat selittävät sillä, että eri toimijoiden (sosiaali-, opetus-, terveys- ja nuorisotoimi) kanssa on aktiivisesti

¹¹ 1=erittäin vähän tai ei ollenkaan, 2= melko vähän 3= ei paljon eikä vähän, 4= melko paljon 5= erittäin paljon

lähdetty pohtimaan ja kehittämään keinoja lasten ja nuorten palveluiden parantamiseksi. Se, että **työntekijät pysyvät samoina ja ovat prosessin myötä tulleet tutuiksi**, helpottaa yhteistyötä, avointa dialogia sekä yhteydenottoja yli toimialarajojen. Hyvä yhteistyö ei kuitenkaan välttämättä pohjautu toimiviin rakenteisiin, vaan erityisesti **hyvään henkilökemiaan**.

Tietolaatikko: Tutkimusprojekti "Uppföljning ung" tutkii vuosina 2014–2017 ruotsin- ja kaksikielisiä nuorten työpajoja Suomessa. Kiinnostuksen kohteena ovat erityisesti nuorten työpajalaisten kokemukset toiminnasta ja sen vaikutuksista pajajakson aikana ja sen jälkeen. Myös henkilökunnan näkemyksiä työpajatoiminnasta sekä yhteistyöstä muiden tahojen kanssa kerätään. Tutkimus toteutetaan muun muassa henkilökohtaisilla haastatteluilla, kyselyillä sekä eri dokumenttiaineistoilla. **Alustavien tulosten mukaan nuoret ovat tyytyväisiä työpajatoimintaan ja nostavat erityisesti esiin pajoissa tapahtuvan sosiaalisen vahvistamisen merkityksen**. Tutkimusprojekti on pitkittäistutkimus, jota rahoittaa Svenska kulturfonden ja opetus- ja kulttuuriministeriö.

Työn tuloksellisuuden esteet ja palveluntarjonnan aukot

Kysymykseen ”*Onko työssäsi jokin erityisen kielteinen asia, malli tai toimintamuoto, joka heikentää työsi tuloksellisuutta?*” vastasi myönteisesti noin puolet vastanneista. Työn tuloksellisuutta heikentävät tekijät voitiin jakaa seuraaviin teemoihin:

- **työn organisointi ja resurssit** (tuen puute, liian yksinäinen työskentely ilman mahdollisuutta reflektointiin, töiden jakautuminen eri toimien välille, rakenteiden puute, ajanpuute, tulosvastuullisuus, mikä heikentää luottamuksellisen suhteen syntymistä nuoreen)
- **yhteistyö muiden toimijoiden kanssa** (eri toimijoiden välisen yhteistyön puute, erityisesti TE-palveluiden toimintakulttuuri)

- **palvelurakenteessa olevat aukot** (erityisesti välimallin palveluiden puute)
- **nuoriin liittyvät tekijät** (samojen nuorten uudelleen ohjaaminen)

”teemme usein samojen nuorten kanssa työtä uudestaan ja uudestaan ja aina vaan keskeytyy opinnot”

Kyselyssä vastaajia pyydettiin lisäksi luettelemaan 3–5 nuorten palveluiden saatavuuteen liittyvää haastetta, joita he olivat työssä kohdanneet. Vastaajat luettelivat yhteensä 95 eri haastetta, joista **yleisimmin ensin mainittu haaste liittyi TE-palveluiden saatavuuteen ja saavutettavuuteen**. TE-toimistolle tosin annettiin kiitosta sellaisissa kunnissa, joissa sen nähtiin innolla toteuttavan nuorisotakuuta paikallisten yritysten kanssa. **Toiseksi yleisin ensin mainittu haaste liittyi mielenterveyspalveluiden saatavuuteen (pitkät tapaamisvälit ja jonot)**.

Kun tarkastellaan kaikkia, lähes sataa palveluiden saatavuuteen liittyvää haastetta, nousee yleisimmin esille palveluiden **pirstaleisuus, hajanaisuus ja byrokraattisuus**. Käytännössä **palveluita koetaan olevan tarjolla** – oli se sitten oma etsivän tarjoama palvelu tai muut palvelut, **mutta kenttä on pirstaleinen ja jatkuvassa muutoksessa, työ osittain päällekkäistä sekä verkostoyhteistyö paikoin heikkoa**. Nuoren kokonaistilanteen hahmottaminen on vaikeaa, kun kukaan ei ota *”kokonaisvastuuta”*. Palvelut ovat olemassa, mutta byrokraatia, päätösten hitaus ja toisaalta vaikeaselkoisen virkamieskielen käyttö hidastavat niiden hyödyntämistä. Erityistä huolta kannettiin palveluiden siirtymisestä verktoon, sillä **verkkoasiointi on monelle näistä nuorista haaste**. Sen seurauksena asiat saattavat jäädä yksinkertaisesti hoitamatta edistään jopa nuoren syrjäytymistä.

”nuorilla on edelleen vaikeata tietää mistä apua haetaan/mistä tietoa saadaan, vaikka informaatiota on nykyään helposti löydettävissä, jostain syystä nuoret edelleen kokevat että tiedonsaanti tökkii.”

TE-palveluiden heikkenemisen lisäksi kannettiin erityisesti huolta **nuorten asumispalveluista** ja asunnottomuudesta sekä sopivien **työpaja-**

työkokeilu-, oppisopimus- ja ryhmätoimintapaikkojen saatavuudesta. Ongelmana pidettiin etenkin kuntoutustuella, määräaikaisella eläkkeellä tai sairauslomalla olevien nuorten palveluiden huonoa saatavuutta. Samoin jos paikkakunnalla ei ole **toisen asteen oppilaitosta, sopivia koulutuspaikkoja ei löydy tai oppilaitokset koetaan joustamattomina**. Hakuajat koulutuksiin ja muihin palveluihin saattavat mennä nuorelta ohitse, minkä vuoksi odottelu-aika voi venyä useiksi kuukausiksi ennen kuin seuraava hakumahdollisuus avautuu. **Huonoja kulkuyhteyksiä ja julkisen liikenteen puutetta** pidettiin ongelmallisena erityisesti läntisellä Uudellamaalla. Tämä korostui ennen kaikkea niissä tapauksissa, joissa TE-toimisto sekä toisen asteen oppilaitokset ovat nuoren kotikunnan ulkopuolella.

”osa työajastani kuluu ajamiseen, yhdessä nuoren kanssa paikasta toiseen. Harvoin nuorilla on omaa autoa käytössään tai ajokorttia, eikä varaa omaan bussikorttiin”

Muita esiin nostettuja tekijöitä ovat yleinen resurssipula, sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvät tekijät (pitkät jonot, työntekijöiden vaihtuvuus, ilman koulu- ja työpaikkaa olevien nuorten terveydenhuoltoon liittyvät haasteet) sekä KELA:n palveluihin liittyvät hankaluudet. Samalla kun maa-hanmuuttajanuorten asioista oltiin huolissaan, nostettiin esille myös kysymys suomen- ja ruotsinkielisten nuorten palveluiden välisistä eroista.

Palveluketjussa olevien haasteiden lisäksi palveluiden toimivuuteen vaikuttavat myös nuoren oma tilanne kuten motivaatio, arjenhallintataidot, kielitaito ja talouden hoitoon liittyvät taidot. Kotona vanhempien elätettävänä asuvien *”piilotyöntömien”* tavoittaminen nähtiin myös haasteena.

Nuorisolain 7c § mukaan opetuksen järjestäjän on luovutettava tiedot perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeisiin opintoihin. Koulutuksen järjestäjän on luovutettava tiedot alle 25-vuotiaasta nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa tai lukiokoulutuksessa.

Kyselyyn vastanneiden kehittämisenäkökuilma toisen asteen oppilaitoksille:

- välitä etsivää työtä tekeväälle hyvissä ajoin tieto nuoresta, joka on oppilaitoksen kirjoilla, mutta ei käytännössä läsnä
- keskustele ja selvitä nuoren kanssa keskeyttämisen tosiasiallisen syyt
- välttä turhat ilmoitukset positiivisten keskeytysten osalta (esim. opiskelualan vaihtuminen, äitiysloma). Turhat ilmoitukset vievät turhaan etsivän resursseja.
- pyri aidosti ymmärtämään oppilaiden ongelmia ja ota vastaan tarjolla oleva apu ja tuki. Tuki on voimavara ja positiivinen mahdollisuus eikä leimaava tai negatiivinen tekijä.

Useita hyviä toimintamalleja ja ohjauskäytänteitä

Lähes jokainen vastaaja (91 %, 20 mainintaa) nosti esille jonkin erityisen positiivisen nuoren ohjaukseen liittyvän toimintamallin tai työskentelymuodon, josta hänellä oli kokemusta. Hyviksi koetuissa työskentelymuodoissa korostui **eri toimijoiden välisen avoimen yhteistyön tärkeys ja merkitys. Moniammatillisen ryhmän olemassaoloa ja nopeaa puuttumista** havaittuihin ongelmiin pidettiin tärkeänä. Toisaalta tärkeänä pidettiin myös kokonaisvaltaista **yhden työntekijän nuorta ymmärtävää otetta**, joka perustuu nuoren omaan vapaaehtoisuuteen sekä **riittävään yhteiseen aikaan**, jossa **kuuntelu**, nuoren **tsemppaaminen ja rinnalla kulkeminen** mahdollistuvat.

Myös koulu- ja oppilaitosyhteistyötä pidettiin tärkeänä. Joidenkin **ammattillisten oppilaitosten käytäntöä ilmoittaa heti lukuvuoden alkaessa puuttuvat oppilaat etsivään työhön pidettiin erityisen hyvänä**. Lisäksi yhteistyötä erityisesti yläkoulun kanssa korostettiin. **Koulupäivystykset, 9-luokkalaisten toiminnassa mukana olo mm. yhteishaun ja pajapäivien osalta sekä kouluissa tehtävä poikatyö** nousivat esille. Samalla nostettiin esille, ettei etsivästä työstä vielä tiedetä tarpeeksi ja toisaalta, että toimintaan kohdistetaan paljon odotuksia.

”Meitä pyydetään milloin välituntivalvojiksi ja huolehtimaan koulunsa aloittavien vapaa-ajasta ja läksyistä. Monella ei siis ole kuvaa siitä, miksi olemme olemassa.”

Esimerkkejä hyvistä toiminta- ja ohjausmalleista

Tajua mut!

Uudellamaalla Espoossa ja Keravalla käytössä oleva Tajua mut! -toimintamalli auttaa löytämään lapsen tai nuoren kanssa työskentelevät ammattilaiset ja helpottaa tarjottavan tuen koordinoitua. Toimintamalli on alun perin Hollannista. Se perustuu tietojärjestelmässä tapahtuvaan ns. liputtamisprosessiin, jossa ammattilaiset ilmaisevat huolensa nuoresta. Etsivä nuorisotyöntekijä toimii linkkinä nuoren ja ammattilaisten välillä yhteistyön aloittamisessa. Toiminta perustuu avoimuuteen, välittämiseen ja nuorelta kysytyyn lupaan.

Katso: Tajua Mut! - lasten ja nuorten auttaminen on yhteinen asia -video

Omin jaloin

Lohjalla erityisnuorisotyön Omin Jaloin -menetelmä keskittyy kartoittamaan nuoren kanssa hänen elämäntilannettaan ja pohtimaan tulevaisuutta. Työntekijä tapaa nuoren noin 5-8 kertaa ja huoltajia 1-2 kertaa. Omin Jaloin -työhön nuori voi ohjautua esimerkiksi koulukuraattorin, lastensuojelun tai huoltajan kautta. Nuori voi myös itse hakeutua mukaan toimintaan.

Starttivalmennus

Starttivalmennus on matalan kynnyksen säännöllistä ja pitkäkestoista toimintaa, joka sijoittuu työpajatoiminnan kentälle. Perinteisen työpainotteisen pajatoiminnan sijaan liikkeelle lähdetään yksilöllisen elämäntilanteen ja toimintakyvyn sekä elämän- ja arjenhallinnan taitojen kartoittamisesta ja vahvistamisesta. Starttivalmennus toimii jatkopolkuna esimerkiksi nuorten etsivälle työlle ja vahvistaa valmiuksia työpajatoimintaan, koulutukseen tai työelämään.

Tutustu: Startti parempaan elämään – starttivalmennuksen perusteet -julkaisu

Katusovittelu

Aseman lapset ry:n käyttöönottamassa katusovittelussa vahingontekoihin syyllistyneet nuoret voivat sovittaa tekonsa jollain muulla tavoin kuin rahakorvauksella. Sovittelu tapahtuu nuoren, asianomistajan ja puolueettoman sovittelijan tapaamisessa. Tavoitteena on kasvattaminen ja tarvittaessa huolestuttavaan kierteeseen ajautuneen nuoren pysäyttäminen.

Vamos

Vamos on Helsingin Diakonissalaitoksen etsivän nuorisotyön malli. Työ perustuu välittämisen merkitystä korostavaan palvelufilosofiaan, jossa nuorta arvostetaan ja hänestä välitetään ihmisenä. Vamos on kunnan palveluja täydentävä palvelukokonaisuus, jota kehitetään yhteistyössä kuntien kanssa. Se toimii tällä hetkellä Uudellamaalla Helsingissä ja Epoossa.

Tutustu: Välittämisen ammattilaiset. Vamoksen käsikirja etsivään nuorisotyöhön

Maahanmuuttajien kanssa työskenneltäessä kielitaidon merkitys korostuu

”Muistutan sovitusta tapaamisesta tekstiviestillä tai puhelimitse lähes aina, tapaamisen päätteeksi pyydän nuorta itse vielä kertomaan sovitut asiat omin sanoin. Näin testaan, ymmärsikö hän todella, mistä oltiin puhuttu.”

Tilastojen mukaan uusmaalaisten etsivien tavoittamista nuorista noin **10 % on muun kuin suomen- tai ruotsinkielisiä**. Heistä suurimmat ryhmät muodostavat venäjän-, somalin- sekä vironkieliset, jotka ovat myös kolme suurinta vieraskielisten ryhmää uusmaalaisten nuorten joukossa.

Kolmannes kyselyyn vastanneista oli ollut työssään tekemisissä maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa. Heistä jokainen työskenteli pääkaupunkiseudulla kahta lukuun ottamatta (KUUMA-seutu ja Läntinen Uusimaa). Toisin sanoen pääkaupunkiseudulla lähes jokainen kyselyyn vastannut etsivää nuorisotyötä tekevä oli työskennellyt myös maahanmuuttajanuorten kanssa.

Vastanneiden mielestä maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa työskenneltäessä keskeisin haaste liittyy **suomen kielen taitoon**. Kielitaidon puute näkyy muun muassa lomakkeita täyttäessä ja siinä, että *”nuori todella ymmärtää millaiseen toimenpiteeseen hän on hakeutumassa”*. Kielitaidon ohella toinen keskeinen haaste on, ettei etsivällä tai nuorella itsellään ole aina tietoa, **mihin palveluihin vasta vähän aikaa Suomessa asunut nuori on oikeutettu**. Kolmanneksi yleisimpänä haasteena pidettiin **aikaresursseja**. Maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa työskenneltäessä tarvitaan enemmän aikaa ohjaustyöhön, sillä *”maahanmuuttajanuoren kanssa keskimäärin enemmän täytyy toistaa ja kerrata asioita”*.

Hyvinä toimintamalleina maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa nostettiin esille:

- maahanmuuttajataustaisen työntekijän hyödyntäminen
- visuaalisuus
- korttien ja kuvien käyttö
- toiminnallisuus
- resurssien salliessa tulkin käyttäminen
- yhdessä nuoren kanssa vastausten etsiminen
- englannin kielen hyödyntäminen

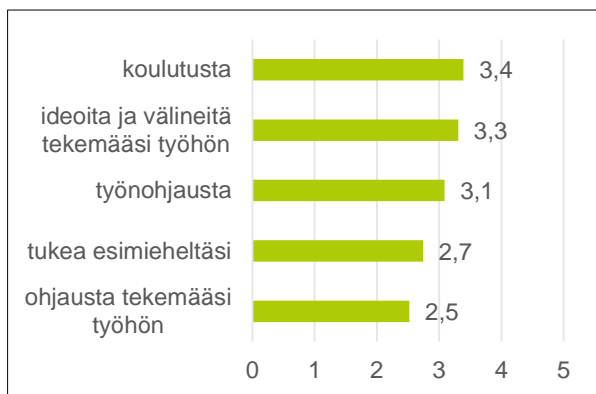
Työnohjaus ja työssä jaksaminen

”...on aina hyvä tunne kun huomaa että olen ollut nuorelle tärkeä tuki ja kun nuori itse ottaa yhteyttä jos on uusi huoli. Ilman sitä en jaksaisi, työ etsivänä nuorisotyöntekijänä voisi olla muuten aika raskasta kun useasti näkee yhteiskunnan surullisemman puolen.”

Yli puolet vastanneista koki saavansa **erittäin tai melko paljon työnohjausta, koulutusta sekä ideoita ja välineitä omaan työhönsä**. Etsivää nuorisotyötä tekeville onkin tarjolla sekä valtakunnallisia että alueellisia tilaisuuksia ja seminaareja, joissa on mahdollista vaihtaa tietoa ja verkostoitua. Esimerkiksi Etelä-Suomen etsivän nuorisotyön päivät järjestettiin syksyllä 2015 Raaseporissa. Myös valtakunnallista etsivän nuorisotyön osaamiskeskusta ollaan kehittämässä. Valmisteluista vastaa Espoon kaupungin nuorisopalvelut opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta.

Suuri osa vastanneista (61 %) oli sitä mieltä, että he **saivat ohjausta tekemäänsä työhön melko vähän tai eivät ollenkaan**. 43 % oli myös sitä mieltä, että he saivat **melko vähän tai eivät ollenkaan tukea työhönsä esimieheltään**. Valtakunnallisten tilastojen mukaan enemmistölle (68 %) etsivistä oli järjestetty työnohjausta vuonna 2013. Uudenmaan osalta parantamisen varaa olisi, sillä työnohjausta saaneiden etsivien osuus on alle valtakunnallisen keskiarvon (62,5 %).

Taulukko 6. ”Koetko, että saat tällä hetkellä...?” (keskiarvo)¹²

Ylivoimaisesti tärkeimpänä tekijänä työssä jakamisen kannalta nousee vastauksissa työn **merkityksellisyys ja mielekkyys**. Nuorilta saatava **positiivinen palaute, onnistumiset sekä hyvät ohjaukokemukset** kantavat työssä eteenpäin. Yli puolet vastanneista nostavat lisäksi esille **hyvän lähityöyhteisön merkityksen**. Hyviä **työkavereita sekä kannustavaa työtiimiä** pidettiin tärkeänä, samoin **innostavaa, mukavaa ja rohkaisevaa esimiestä**. Esille nousivat myös toimiva ja hyvä yhteistyö sekä **vertaistuki** muilta etsiviltä ja laajemmin muulta yhteistyöverkostolta, riittävät resurssit, työn selkeys sekä vapaus ja joustavuus. Mahdollisuutta osallistua koulutukseen ja kursseille sekä tasapaino työn ja vapaa-ajan välillä yhdistettynä omaan positiiviseen mieleen pidettiin tärkeänä, samoin oman kunnan hyvää ja arvostavaa ilmapiiriä.

Lopuksi

Etsivää nuorisotyötä tekevien kommentit parikymppisen nuoren ”pienuudesta” ja toisaalta näköalattomuudesta ja kyvyttömyydestä tehdä päätöksiä ja valintoja tässä ajassa puoltavat niitä tutkimustuloksia, joiden mukaan nuoruus on pidentynyt. Kun nuoria tarkasteltiin ikäryhmittäin, vanhimman ikäryhmän ”toivottomuus” puoltaa varhaisen puuttumisen sekä positiivisen kierteen

¹² 1= erittäin vähän tai ei ollenkaan, 2= melko vähän, 3= ei paljon eikä vähän, 4= melko paljon, 5= erittäin paljon

synnyttämisen tärkeyttä – mahdollisesti jo alakouluiässä. Se, miten koulutuksen järjestäjän tulisi tähän reagoida, on suuri haaste koulutusleikkausten keskellä.

Tilastojen mukaan etsivä ohjaa noin joka kolmannen nuoren opiskelemaan. Oppilaitosyhteistyö niin peruskoulun kuin toisen asteen oppilaitosten suuntaan on tärkeää ja kyselyssä sen merkitys nousi esille. Vastauksissa nostettiin myös kehittämissuunnitelmia. Oppilaitosten olisi hyvä ilmoittaa mahdollisimman varhain heti lukuvuoden alussa puuttuvat oppilaat etsivää työtä tekeville. Yhteistyön kehittämistä erityisesti yläkoulun kanssa korostettiin.

Valtakunnallisten tilastojen mukaan etsivä nuorisotyö Uudellamaalla osallistuu vakituksena jäsenenä joidenkin alueen ammatillisten koulutusten järjestäjien oppilashuoltoryhmiin. Yläasteen oppilashuoltoryhmissä heitä kuitenkaan ei ole. Useimmissa muissa maakunnissa tilanne on toinen. Jatkossa voisi pohtia, kuinka oppilaitokset voisivat paremmin ottaa etsivät mukaan niin oppilashuoltoryhmiin kuin muuhunkin toimintaansa. Tämä tehostaisi yhteistyötä sekä lisäisi yhteistä ymmärrystä vallitsevasta tilanteesta nuorten hyvinvointiin sekä siinä tapahtuviin yleisiin muutoksiin liittyen. Etelä-Suomen aluehallintovirasto on myös esittänyt, että lakisääteeseen nuorten ohjaus- ja palveluverkostoon olisi hyvä saada mukaan toisen asteen koulutuksen järjestäjien edustajia.¹³ Samalla kuitenkin on huolehdittava siitä, ettei verkostoryhmiin ja erilaisiin palvelureihin osallistuta ilman selkeää roolia tai kuulluksi tulemisen mahdollisuutta.

Etsivien välittämissä nuorten kokemuksissa korostuu nuoren vaikeus löytää tietoa ja apua eri palveluista, vaikka tosiasiallisesti tietoa on tarjolla ehkä enemmän kuin koskaan. Koko palvelukenttä pidetään pirstalaisena. Yhden luokun matalan kynnyksen palvelupisteitä ja Ohjaamoita ollaan perustamassa ja avattukin juuri tähän tarpeeseen muun muassa pääkaupunkiseu-

¹³ Sahi, Liisa (2014, 9): Nuorisotakuun toteutuminen nuorisotoimen näkökulmasta. Tietoja vuosilta 2012–2013. Etelä-Suomen aluehallintoviraston julkaisu 31/2014.

dulla, Keski-Uudellamaalla ja Porvoossa. Ohjaimoiden tavoitteena on lisätä paikkakunnan aitoa verkostotyöskentelyä.

Samalla vastaajat esittävät huolta ennen kaikkea TE-palveluiden saavutettavuudesta. Asiaan on kiinnitetty aiemminkin huomiota. Esimerkiksi Kuntaliiton nuorisotakuuseen liittyvässä selvityksessä (2015) nostetaan esille kuntien huoli siitä, että TE-palvelut karkaavat liian etäälle nuorista, jotka kaipaavat enemmän palveluohjausta ja henkilökohtaista tukea.¹⁴ Olisiko esimerkiksi pop up -TE-toimisto tai kiertävä pop up -Ohjaamo ratkaisu tähän?

Uudellamaalla maahanmuuttajataustaisten nuorten määrä on muita maakuntia suurempi. Viimeaikainen turvapaikanhakijoiden kasvava määrä tulee näkymään lähitulevaisuudessa myös nuorten parissa työskentelevien arjessa.

Tukitoimiin tarvitaankin Uudellamaalla enemmän resursseja ja aikaa kuin millään muulla alueella. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten nuorten parempi tukeminen edellyttää mm. kielitaitoisia resursseja ja monikulttuuriosaajia.

Ei ole olemassa vain yhtä ja toimivaa kaikille nuorille sopivaa ohjauksen mallia. Monet erilaiset toimintamuodot yhdessä muodostavat laajan kokonaisuuden. Toimivissa ohjaukskäytänteissä korostuivat avoimen moniammatillisen yhteistyön merkitys sekä toisaalta nuoren henkilökohtainen ohjaus, kuunteleminen ja tsemppaus, mikä edesauttaa positiivisen kierteen syntymistä.

Selvitys on toteutettu osana ESR-rahoitteista Yhdessä koulutustakuuseen -hanketta.

Hanketta koordinoi Uudenmaan liitto ja siihen osallistuu 20 toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjää Uudeltamaalta. Hankkeessa tehdään läheistä yhteistyötä nuorten ohjaus- ja neuvontapalveluiden parissa toimivien alueen toimijoiden kanssa. Hankkeen tavoitteena on tehostaa koulutustakuun toteutumista Uudellamaalla.

Lisätietoa hankkeesta: www.yhdessakoulutustakuuseen.fi

¹⁴ Selkee, Johanna & Kallio-Savela, Maarit & Sjöholm, Kari (2015, 5, 42–43): Nuorisotakuu 2015 – seurantakyselyn tuloksia. Kuntaliitto.